

مسائل و تجهیزات امنیتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بررسی جنبه‌های انسان‌مدار

• محسن حاجی‌زین‌العابدینی^۱

دانشجوی دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز

چکیده

موضوع امنیت منابع کتابخانه از دیرباز مورد توجه مسئولان کتابخانه‌ها بوده است. برخی از چالش‌هایی که ضرورت پرداختن به مسائل امنیتی در کتابخانه‌ها را توجیه می‌کند، عبارت‌اند از: سرقت منابع اطلاعاتی و تجهیزات کتابخانه، صدمه‌زدن و تخریب منابع کتابخانه، بروز بعضی از اعمال غیرقانونی در بعضی از قسمت‌های مخفی کتابخانه به‌خصوص در کتابخانه‌های بزرگ و برخی از مسائل دیگر. حفاظت از منابع کتابخانه‌ای از دو جنبه مالی و دسترسی به منابع و تجهیزات کتابخانه مورد توجه قرار می‌گیرد که جنبه دوم به مراتب مهم‌تر است. زیرا بسیاری از منابع کتابخانه‌ای نظیر پایان‌نامه‌ها، گزارش‌های پژوهشی و نسخ خطی، منابع منحصر به فردی‌اند که مفقود شدن یا صدمه دیدن آنها ممکن است غیرقابل جبران بوده و بدین طریق دسترسی به بخشی، هر چند ناچیز، از دانش بشری ناممکن شود. در گذشته‌های دور کتاب‌ها را با زنجیر به قفسه‌ها می‌بستند تا سرقت نشوند و در دوره‌های دیگر حتی تا زمان حاضر، شاهد بوده‌ایم که در کتابخانه‌ها نگهبانانی وظیفه نگهداری از مجموعه کتابخانه را در مقابل سرقت، تخریب و... به عهده داشته‌اند. اکنون با فناوری‌های نوین، تجهیزات ایمنی پیشرفته‌ای ویژه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ایجاد شده است که امنیت فیزیکی منابع و تجهیزات کتابخانه‌ای را با ضریب اطمینان بالاتری تامین می‌کنند. در این مقاله پس از تبیین نظری مسائل امنیت فیزیکی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، به ضرورت‌های طرح مسائل امنیتی پرداخته شده و تجربه‌ها و فناوری‌های موجود در این زمینه معرفی و هریک ارزیابی می‌شود. همچنین مسائلی چون سامانه‌های امنیتی^۲، دروازه‌های امنیتی^۳، نگهبان‌های امنیتی^۴، سامانه‌های تصویربرداری مدار بسته^۵، شناسگر با فرکانس رادیویی (آر.اف.آی.د)^۶ مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. در این نوشته، از میان مسائل مطرح در حوزه ایمنی کتابخانه‌ها، همچون بلایای طبیعی (سیل و زلزله)، حوادث غیرقابل پیش‌بینی (آتش‌سوزی و جنگ) و حوادث انسان‌مدار (سرقت، صدمه به منابع و تخریب تجهیزات) به وجه آخر یعنی حوادث انسان‌مدار در کتابخانه، پرداخته شده است. نکته مهم در این مقاله این است که امنیت منابع کتابخانه در کنار بهره‌گیری هر چه بیشتر از این منابع مورد توجه قرار می‌گیرد نه با رویکرد اعمال محدودیت بر استفاده از آنها.

کلیدواژه‌ها: امنیت منابع، حفاظت از منابع، کتابخانه‌ها، شناسگر با فرکانس رادیویی، سامانه‌های امنیتی و دروازه‌های امنیتی.

لزوم پرداختن به مسائل امنیتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نه به دلیل ایجاد محدودیت برای کاربران، بلکه کمک بزرگی به کاربران کتابخانه است

هزینه‌های تهیه و نگهداری منابع و اطلاعات یک وجه مسئله است و دسترسی و مهیاسازی برای استفاده از آنها، وجوه دیگر ارائه خدمات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است

۱. مقدمه

منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌ها با هزینه‌های بسیار زیادی تهیه، سازماندهی و برای استفاده مهیا می‌شوند. هزینه‌های تهیه و نگهداری منابع و اطلاعات یک وجه مسئله است و دسترسی و مهیاسازی برای استفاده از آنها، وجوه دیگر ارائه خدمات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است. منابع گردآوری شده در کتابخانه‌ها به‌منظور استفاده همگانی تهیه شده‌اند نه برای استفاده قشر خاصی. بنابراین خارج‌شدن غیرقانونی یک منبع از کتابخانه به‌معنای عدم دسترسی سایر کاربران کتابخانه به آن منبع برای همیشه است. این مسئله درباره نسخه نایاب و کمیاب پیامدهای ناگوارتری را در پی دارد؛ چون دیگر نمی‌توان جایگزینی برای این منابع پیدا کرد. هاروی معتقد است: «اقداماتی که برای جلوگیری از دزدی، بریدن و ناقص کردن کتاب‌ها انجام می‌گیرد، بخش مهمی از فعالیت‌های امنیتی را در اغلب کتابخانه‌ها شامل می‌شود. اغلب کتابخانه‌ها علاوه بر اینکه باید هزینه‌های کتاب‌های دزدیده و پاره شده را تامین نمایند، به دشواری خواهند توانست ناراحتی و عصبانیتی را که این مشکلات در خوانندگان به‌وجود می‌آورد، برطرف سازند» (هاروی، ص ۱۲۷).

نیاز به امنیت چنانکه در سلسله‌مراتب نیازهای مزولو^۲ مطرح شده است، بعد از نیازهای فیزیولوژیکی در رده دوم اهمیت قرار دارد (اوانز، ص ۲۴۵). در حقیقت وجود امنیت است که فرصت اندیشیدن و برنامه‌ریزی را به انسان می‌دهد. چنانکه اوانز می‌گوید: «در شرایط ناامنی، ناخودآگاه تمامی اندیشه و امکانات برای رفع ناامنی

و ایجاد شرایط آرام صرف می‌شود» (همان، ص ۲۴۶). این مسئله در کتابخانه‌ها نیز صدق می‌کند. اگر کتابخانه‌ای داشته باشیم که امکانات، فضا و منابع مناسبی داشته باشد، اما به دلیل ناامنی، نتوانیم به آن اتکا کنیم، کتابخانه مناسبی نیست. لزوم پرداختن به مسائل امنیتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نه به دلیل ایجاد محدودیت برای کاربران، بلکه کمک بزرگی به کاربران کتابخانه است. درحقیقت از این طریق، امکان استفاده مناسب‌تر و بهتر برای کاربران مهیا می‌شود.

امروزه با توجه به گرانی کتاب‌ها، تجهیزات و سایر منابع کتابخانه‌ای، امنیت ضرورت بیشتری یافته است. همیشه شاهد این بوده‌ایم که کتابداران هنگام بازنشستگی یا تغییر کتابخانه محل خدمت خود با مشکلاتی درخصوص منابع مفقود شده مواجه بوده‌اند که این مسئله باعث شده برخی از کتابخانه‌ها محدودیت استفاده از منابع کتابخانه‌ای را اعمال کنند که زبان این محدودیت‌ها به‌مراتب بیشتر از زبان‌های واردشده ناشی از سرقت یا تخریب منابع کتابخانه است. زیرا با اعمال محدودیت، هم تصور ناامنی و در نتیجه عدم آرامش شکل می‌گیرد و هم امکان دسترسی به منابع کتابخانه از بسیاری از کاربران سلب می‌شود.

وظیفه کتابداران در حفظ و نگهداری کتابخانه، از آغاز پیدایش کتابخانه‌ها مورد توجه بوده است. در کتابخانه‌های قدیم، کتابداران موظف بودند تا از هرگونه خسارتی بر کتاب‌ها جلوگیری کنند. این وظایف غالباً در وقف‌نامه‌ها قید می‌شد (نیکنام و فرجی، ص ۷۴۹).

اکنون با فناوری‌های نوین، تجهیزات ایمنی پیشرفته‌ای ویژه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ایجاد شده است که امنیت فیزیکی منابع و تجهیزات کتابخانه‌ای را با ضریب اطمینان بالاتری تامین می‌کنند

از این دو تعریف مشخص می‌شود که حفاظت به نگهداری منابع و جلوگیری از آسیب دیدن آنها توسط عواملی چون رطوبت، جوندگان، گرما و... اطلاق می‌شود. اما امنیت دارای دایره گسترده‌تری بوده و نگهداری کتابخانه به‌طور کلی از آسیب‌هایی که ممکن است توسط انسان‌ها یا عوامل دیگر وارد شود، مد نظر دارد. مشخص است که هم برای حفاظت که بیشتر ناظر به منابع است و هم برای امنیت که بیشتر ناظر به کل کتابخانه است، تجهیزات خاصی وجود دارد. آنچه در این نوشته به آن پرداخته می‌شود، مسئله امنیت و تجهیزات امنیتی کتابخانه است.

۳. چالش‌های امنیتی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی
چالش‌های امنیتی، آن‌گونه که مورد نظر این نوشته است، در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی انواع متفاوتی دارند که برخی از مهم‌ترین آنها معرفی می‌شوند:

- بزهکاری در کتابخانه
در ویرایش دوم دایره‌المعارف بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی^{۱۱} (فیزر و استارگس، ص ۱۱۱) در توضیح مدخل بزهکاری در کتابخانه‌ها^{۱۲} چنین آمده است: «دامنه‌ای دارد که از دزدی کتاب‌ها و سایر مواد کتابخانه و وسایل متعلق به کارکنان و کاربران آغاز شده و مواردی چون صدمه‌زدن به کتاب‌ها، ساختمان کتابخانه، لوازم، تجهیزات، حمله سخت به کارکنان و کاربران، و سایر رفتارهای غیر اجتماعی در محیط کتابخانه را شامل می‌شود. اگرچه اخیراً برخی از جرائم در محیط کتابخانه اتفاق می‌افتد که منعکس‌کننده عوامل خارج از محیط کتابخانه است و تمام انواع کتابخانه‌ها نیز با آن مواجه بوده و هیچ‌یک ایمن نیستند».

بزهکاری در کتابخانه عبارت عامی برای مشخص کردن هر نوع رفتار قانون‌شکنانه است. رفتارهای قانون‌شکنانه کتابخانه، همان‌گونه که در دنیای خارج از کتابخانه وجود دارد، شدت و ضعف دارند. برخی از این رفتارها ممکن است سلامت روانی کاربران و کارکنان کتابخانه را با خطر مواجه سازد. برخی دیگر ممکن است صدمات و اثرات

موضوع ایمنی در کتابخانه دارای طیف وسیعی است که پرداختن به همه آنها نه در این نوشته امکان‌پذیر است و نه هدف آن است. به همین دلیل، سعی شده از میان مسائل مطرح در حوزه ایمنی کتابخانه‌ها، همچون بلایای طبیعی (سیل و زلزله)، حوادث غیرقابل پیش‌بینی (آتش‌سوزی و جنگ) و حوادث انسان‌مدار (سرقت، صدمه به منابع و تخریب تجهیزات) به وجه آخر یعنی حوادث انسان‌مدار در کتابخانه، پرداخته شود. در زمینه بلایای طبیعی یا حوادث غیرقابل پیش‌بینی، مطالب بسیاری در داخل و خارج از کشور نوشته شده است که برای آگاهی می‌توان به آنها مراجعه کرد. اما درباره حوادث انسان‌مدار آثار اندکی وجود دارد.

به‌رغم تحولات صورت‌گرفته در محیط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، هنوز هم یکی از چالش‌های مهم کتابداران، مسئله امنیت کتابخانه و منابع اطلاعاتی آن است. متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی برای رویارویی با این چالش چاره‌اندیشی کرده و فناوری‌های نوین را به خدمت گرفته‌اند تا امنیت کتابخانه‌ها و منابع اطلاعاتی تامین شده و در نتیجه آسودگی خاطر کتابداران، بهره‌وری در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ارتقا یابد.

همان‌گونه که ذکر شد، هدف این نوشته پرداختن به موضوع امنیت کتابخانه از وجه انسان‌محور آن است و مسائلی چون سرقت منابع، تخریب یا ناقص کردن منابع و تجهیزات کتابخانه و ناآرامی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و فناوری‌های مورد استفاده برای پیشگیری از این ناهنجاری‌ها معرفی خواهند شد.

۲. امنیت و حفاظت در کتابخانه
در اینجا لازم است به تعیین حد و مرز دو واژه «امنیت»^{۱۳} و «حفاظت»^{۱۴} که معمولاً به جای یکدیگر به کار می‌روند، بپردازیم. پاتکوس^{۱۵}، امنیت و حفاظت در کتابخانه را چنین تعریف می‌کند: «امنیت معمولاً به نظام یا فعالیتی اطلاق می‌گردد که برای جلوگیری از سرقت و دانش‌ستیزی به کار می‌رود، مانند نظام کنترل کتابخانه، نظام امنیتی کتاب، ناظر سالن مطالعه یا حفاظ‌های امنیتی و نظایر آنها. امنیت همچنین یک فرایند است که حفاظت از مجموعه‌ها، ابزار، اطلاعات، کارمندان و تسهیلات فیزیکی را فراهم می‌کند و از تأثیرات نامطلوب، غیرمجاز و زیان‌آور به اهداف کتابخانه‌ها و آرشیوها جلوگیری می‌نماید» (جوکار، ص ۵۲ - ۵۳).

«حفاظت را به‌طور عام می‌توان فرایند افزایش عمر منابع برای تامین اهداف کتابخانه و آرشیو دانست. البته این به معنای آن نیست که این منابع به اجبار باید به شکل اصلی خود باقی بماند، بلکه هدف، حفظ محتوای منابع به‌منظور دسترسی مراجعان به آن است» (جوکار، ص ۵۲ - ۵۳)

در بیشتر سامانه‌های حفاظتی از یک بازوی چرخشی یا یک جفت دیرک به نام «دروازه‌ی امنیتی» استفاده می‌شود که با نواری مغناطیسی که به هر فقره کتابخانه‌ای ضمیمه شده، فعال می‌شود

مخرب کمتری برای کتابخانه داشته باشد. برای مثال، عدم بازگشت به‌موقع یک منبع به کتابخانه نیز عمل بزهکارانه به‌حساب می‌آید که صدمات و خطرات زیادی در پی ندارد. درخصوص مسائل بزهکارانه در کتابخانه باید به‌گونه‌ای عمل کرد که کاربران فراری نشوند و علاقه آنها به استفاده از مجموعه همچنان حفظ شود، مگر در مواردی که خطر پایمال شدن حقوق دیگران یا احتمال رواج هرج و مرج وجود داشته باشد.

علت ارتکاب اعمال خلافکارانه در محیط کتابخانه، فقط و البته به یک منبع نیست و عوامل زیادی در آن دخیل هستند. جولائی چهار عامل تاثیرگذار در سرقت و آسیب منابع اطلاعاتی را نام می‌برد. این چهار عامل عبارت‌اند از: عوامل اقتصادی؛ عوامل روانی؛ مقررات کتابخانه؛ و نارسایی امکانات کتابخانه (جولائی، ۱۳۸۴).

ارائه آمار دقیق و جامع از بزهکاری‌ها در کتابخانه‌ها مقدور نیست، زیرا بسیاری از اطلاعات در این خصوص با این تفصیل ضبط نمی‌شوند و وجود ندارند (فیزر و استارگس، ص ۱۱۱). همچنین بسیاری از کتابخانه‌ها به‌دلیل اینکه نقطه ضعفی درباره وضع امنیتی و حفاظتی کتابخانه‌شان مطرح نشود، از ذکر چنین مسائلی خودداری می‌کنند.

- سرقت منابع

قدیمی‌ترین و اصلی‌ترین مسئله امنیتی کتابخانه‌ها از گذشته‌های دور، سرقت منابع کتابخانه بوده است. چنانکه تامپسون به این موضوع و سنت حفظ کتاب از سرقت در بین کتابداران چنین اشاره می‌کند: «کتابداران قدیمی نیز، چون اخلاشان، همواره نگران منابع سرقت بودند» (تامپسون، ص ۴۶).

اولین مفهومی که از واژه امنیت در کتابخانه‌ها به ذهن متبادر می‌شود، مسئله سرقت منابع کتابخانه است. «مسئله سرقت کتاب، وسائل و تجهیزات کتابخانه، امروزه یکی از نکات عمده ایمنی به‌شمار می‌آید. متأسفانه موارد وقوع آن رو به ازدیاد است و با بالا رفتن قیمت کتاب گرایش و تمایل به سرقت نیز افزایش یافته است» (کلاس‌چاپ، ص ۱۱۳). دلایل متفاوتی را می‌توان برای سرقت کتاب بیان کرد.

ممکن است به‌دلیل جنون کتاب‌دوستی^۳، تشکیل مجموعه‌ای در منزل، کسب درآمد از طریق فروش آنها (به‌خصوص درباره منابع کمیاب) باشد (فیزر و استارگس، ص ۱۱۱). از جمله مواردی که می‌توان به دلایل بالا افزود، محدودیت‌های اعمال شده از سوی کتابخانه‌ها برای ارائه خدمات است. کاربری که از راه دوری برای استفاده از منبعی آمده است، با مقررات سخت‌گیرانه کتابخانه مواجه می‌شود. از سویی به استفاده از منبع نیاز مبرم دارد و از سوی دیگر انعطافی در مقررات کتابخانه وجود ندارد. در بسیاری از کتابخانه‌ها اجازه کپی‌برداری از برخی منابع را نمی‌دهند و نمی‌توان منابعی چون پایان‌نامه‌ها و منابع مرجع را از کتابخانه خارج کرد. بنابراین، کاربر نیازمند درصورتی که به مبانی اخلاقی متعهد نباشد، ترجیح می‌دهد که منبع را به‌صورت مخفیانه از مجموعه خارج کرده و مورد استفاده قرار دهد. بدین طریق بسیاری از کاربران کتابخانه از دسترسی به آن منبع محروم می‌شوند.

- علم‌ستیزی^۴، تخریب منابع

دشمنی با علم یکی دیگر از مشکلاتی است که کتابخانه‌ها با آن مواجهند. در فرهنگ توصیفی: واژگان اطلاع‌رسانی و علوم وابسته، علم‌ستیزی چنین تعریف شده است: «آسیب به مجموعه، اثاثیه، یا ساختمان کتابخانه که بیشتر، عمدی صورت می‌گیرد تا اتفاقی، و معمولاً انگیزه آن خشم یا بدخواهی مرتکب‌شونده است. تخریب‌گری از ارزش ظواهر فیزیکی کتابخانه و منابع آن می‌کاهد و هزینه‌ی ترمیم یا جایگزینی، بار ناخواسته‌ای را بر بودجه‌ی کتابخانه تحمیل می‌کند» (ریتس).

علم‌ستیزی یک فرد اگرچه ممکن است انگیزه‌های کاملاً شخصی داشته باشد و فرد برای انتقام‌گرفتن از کتابخانه این کار را انجام دهد، اما زبان آن گریبان تمام کاربران آن منبع را می‌گیرد. میزان خسارات مادی کتابخانه را شاید بتوان محاسبه کرد، اما به‌هیچ‌روی نمی‌توان میزان صدمات و لطامات معنوی واردشده بر اثر علم‌ستیزی به کتابخانه و کاربران علاقه‌مند را برشمرد.

برای تخریب و صدمه‌زدن به منابع کتابخانه انگیزه‌های مختلفی وجود دارد. «تخریب منابع کتابخانه که اغلب به‌صورت پاره کردن صفحه‌ها و تصویرهای کتاب‌ها اتفاق می‌افتد به دلایل متفاوتی رخ می‌دهد. گاه برای اینکه هزینه‌های کپی پرداخت نشود این کار صورت می‌گیرد. برخی اوقات بنا بر تعصبات مذهبی یا سیاسی این اتفاق می‌افتد. ممکن است دانشجویان برای اینکه دانشجویان دیگر به این صفحه‌ها دسترسی نداشته باشند آنها را ببرند» (نگهداری و حفاظت از کتابخانه...^۵).

۴. انواع نظام‌های حفاظت از کتابخانه

نظام‌های الکترونیک حفاظت از کتابخانه به دو دسته اصلی

منابع دیداری و شنیداری، و دستگاه‌های دارای قابلیت ارتقا و همخوانی با تجهیزات شناسگر با فرکانس رادیویی.

۶. برچسب‌های امنیتی و انواع آنها

همان‌گونه که ذکر شد برای ایمن‌سازی منابع کتابخانه و برقراری ارتباط بین نظام امنیتی کتابخانه و منابع، از برچسب‌ها استفاده می‌شود. درحقیقت عامل اصلی فعال‌سازی نظام امنیتی، برچسب است و در هر نظام امنیتی برچسب‌های مخصوصی به‌صورت نوار یا کاغذهای چسب‌دار مخصوص تهیه می‌شود. برچسب‌ها روی همه منابع کتابخانه که باید محافظت شوند، نصب می‌گردد. در صورتی که منبعی دارای برچسب نباشد، از دایره حفاظتی نظام امنیتی کتابخانه خارج است.

برچسب‌های امنیتی منابع کتابخانه بر اساس فعالیت و مورد استفاده قرار گرفتن در انواع منابع، به دو دسته اصلی تقسیم می‌شوند که در ادامه شرح آنها می‌آید.

- انواع برچسب‌های ایمنی بر اساس نوع فعالیت آنها

۱. برچسب‌های همیشه فعال^۹. این برچسب‌ها که بیشتر در نظام‌های الکترومغناطیس کاربرد دارند، همیشه فعال بوده و قابل خنثی‌سازی نیستند. این نوع برچسب‌ها بیشتر برای منابع اطلاعاتی که امانت داده نمی‌شوند، مانند منابع مرجع، مورد استفاده قرار می‌گیرند (شهمیرزادی و قریشی، ص ۶۱). با توجه به اینکه اگر قرار باشد منبعی از کتابخانه خارج شود، باید حتماً از دروازه امنیتی کتابخانه عبور کند و نیز این برچسب‌ها قابلیت غیرفعال شدن ندارند، از این رو دروازه امنیتی، علائم هشداردهنده تولید می‌کند.

۲. برچسب‌های خنثی و فعال شونده^{۱۰}: همان‌گونه که از نام این برچسب‌ها پیداست، قابلیت فعال یا غیرفعال شدن را دارند. کتابدار هنگام امانت‌دادن کتاب، برچسب منبع را با استفاده از دستگاه خنثی و فعال‌کننده غیرفعال کرده تا در زمان خروج علائم هشداردهنده صادر نشود. پس از بازگشت منبع به کتابخانه، برچسب‌ها دوباره توسط دستگاه یادشده فعال گردیده و منبع در مجموعه کتابخانه قرار می‌گیرد (همان، ص ۶۱). تا زمانی که برچسب‌ها فعال هستند، دروازه امنیتی نسبت به آنها حساس بوده و در صورت قرارگرفتن در میدان عمل دروازه، بلافاصله شروع به تولید علائم هشداردهنده می‌کند. این دسته از برچسب‌ها برای منابع معمولی کتابخانه که امانت داده می‌شوند، به کار می‌روند.

- انواع برچسب‌های ایمنی بر حسب منابع کتابخانه‌ای مورد استفاده

۱. برچسب منابع دارای جلد نرم (مقوایی)^{۱۱}: این برچسب از جنس پلاستیک حساس و نامرئی است که به‌راحتی در لابلای

تقسیم می‌شوند که عبارت اند از: نظام‌های مبتنی بر الکترومغناطیس^{۱۶} و نظام‌های مبتنی بر فرکانس رادیویی^{۱۷}. این دو نظام با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند. تفاوت نظام‌های الکترومغناطیس و فرکانس رادیویی عمدتاً به مرحله امانت منابع مربوط است. در این دو نظام برای برقراری نظام امنیتی و ارتباط منبع با دستگاه، از برچسب‌هایی که در درون منابع قرار می‌گیرد، استفاده می‌شود. در نظام الکترومغناطیس، از برچسب‌هایی استفاده می‌شود که قابلیت خنثی و فعال‌سازی دارند. برچسب‌های مورد استفاده در نظام فرکانس رادیویی، قابل خنثی‌سازی نیستند، زیرا در صورت خنثی‌شدن دیگر امکان فعال‌شدن را ندارند. لذا این برچسب‌ها باید به‌طور مداوم فعال باشند. به همین دلیل قابلیت‌های این دو نظام متفاوت است. در نظام الکترومغناطیس، کاربر منبع را به امانت می‌گیرد و در زمان امانت و توسط کتابدار برچسب منبع غیر فعال می‌شود و فرد می‌تواند بدون مانع و به همراه منبع از دروازه امنیتی نظام عبور کند. اما در نظام فرکانس رادیویی از روش دیگری استفاده می‌شود. در این حالت کاربر، منبع را به کتابدار تحویل داده و خود بدون منبع از دروازه امنیتی نظام عبور می‌کند. پس از آن کتاب را از پشت دروازه تحویل می‌گیرد. در این حالت به خنثی‌سازی برچسب نصب‌شده روی منبع نیازی نیست. برای عملیاتی‌شدن استفاده از نظام فرکانس رادیویی باید دروازه امنیتی در نزدیکی میز امانت نصب شود یا به‌طور دائم مسئولی برای رد کردن منابع در کنار دروازه امنیتی حضور داشته باشد. به عبارت دیگر برچسب‌های مورد استفاده در نظام فرکانس رادیویی همیشه فعال هستند و دروازه نظام نسبت به عبور برچسب‌های فعال حساس بوده و در صورت عبور آنها، علائم هشداردهنده صادر می‌کند. به همین دلیل نظام‌های فرکانس رادیویی برای استفاده در بخش‌هایی که ورود و خروج منابع در آنها به‌ندرت اتفاق می‌افتد، همانند بخش‌های کتب خطی و نفیس، مرجع، موزه‌ها و آزمایشگاه‌ها پیشنهاد می‌شود.

۵. تجهیزات خنثی و فعال‌کننده برچسب‌ها^{۱۸}

برای آماده‌کردن منابع برای خروج از کتابخانه، لازم است که برچسب‌های آنها در زمان امانت‌دادن غیرفعال شده و در زمان بازگشت به کتابخانه، دوباره فعال شود. برای این منظور از دستگاهی به نام «خنثی و فعال‌کننده» برچسب استفاده می‌شود. این دستگاه‌ها انواع و عملکردهای گوناگونی دارند. اما به‌طور کلی هر کتابی که امانت داده می‌شود، کتابدار یا نگهبان کتابخانه آن را روی این دستگاه قرار می‌دهد تا برچسب آن غیرفعال شود و در صورت عبور از بین دروازه امنیتی کتابخانه مانعی برای آن ایجاد نشود. با توجه به انواع برچسب‌ها و نظام‌های ایمنی، نمونه‌های متنوعی از این دستگاه‌ها وجود دارد. برخی از این دستگاه‌ها عبارت‌اند از: دستگاه‌های خاص برچسب‌های فقط فعال، دستگاه‌های فعال و خنثی‌کننده برچسب‌های قابل فعال و خنثی‌شدن، دستگاه‌های فعال و خنثی‌کننده برچسب‌های

وظیفه کتابداران در
حفظ و نگهداری
کتابخانه، از آغاز
پیدایش کتابخانه‌ها
مورد توجه بوده است.
در کتابخانه‌های قدیم،
کتابداران موظف بودند
تا از هرگونه خسارتی
بر کتاب‌ها جلوگیری
کنند. این وظایف غالباً
در وقف‌نامه‌ها قید
می‌شد

۴. برچسب منابع دیداری و شنیداری^{۲۵}: با توجه به اینکه در بسیاری از انواع منابع دیداری و شنیداری از خاصیت مغناطیسی استفاده شده است، باید برچسب‌های این مواد به گونه‌ای باشند که اختلالی در عمل این منابع به وجود نیاورند. از این رو برای مقاصد امنیتی این منابع، برچسب‌های مخصوصی تهیه شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد (ماجد هنر).

۷. فناوری‌های امنیتی کتابخانه‌ها دروازه امنیتی

همان گونه که در بخش‌های قبلی اشاره شد یکی از بزرگ‌ترین معضلات امنیتی کتابخانه‌ها، سرقت منابع اطلاعاتی است. مهم‌ترین تدبیری که برای رفع این معضل تاکنون اندیشیده شده، استفاده از دروازه امنیتی است. در فرهنگ توصیفی: واژگان کتابداری و اطلاع‌رسانی (ریتس) دو واژه سامانه حفاظتی^{۲۶} و دروازه حفاظتی^{۲۷} برای این مفهوم در نظر گرفته شده است که البته هر دو به یک ابزار اشاره دارند.

- سامانه حفاظتی (سامانه ایمنی): «سیستم هشداردهنده الکترونیکی که به منظور کشف موارد غیرمجاز از برداشتن مواد کتابخانه‌ای (سرقت)، در ورودی و خروجی ساختمان کتابخانه نصب می‌گردد. در بیشتر سامانه‌های حفاظتی از یک بازوی چرخشی یا یک جفت دیرک به نام «دروازه ایمنی» استفاده می‌شود که با نواری مغناطیسی که به هر فقره کتابخانه‌ای ضمیمه شده، فعال می‌شود. به منظور جلوگیری از به صدا درآمدن زنگ هشدار در هنگام خارج کردن فقره، این نوار مغناطیسی باید توسط کارمند بخش امانت

ورق‌های کتاب قرار می‌گیرد. این برچسب‌ها به صورت دورو چسب هستند که به راحتی قابل جدا شدن از ورق‌های کتاب نیستند و دنباله پلاستیکی اضافی آنها، کارگذاری آنها را در درون منابع باعث می‌شود. این برچسب‌ها برای کتاب‌ها، مجلات و جزوه‌های معمولی جلد مقوایی مناسبند.

۲. برچسب منابع دارای جلد سخت (گالینگور)^{۲۸}: این برچسب‌ها نیز دارای خصوصیات برچسب جلد نرم هستند با این تفاوت که یک رو چسب بوده و برای کارگذاری در شیرازه کتاب‌ها، دوره‌های صحافی شده مجلات و به طور کلی منابعی با جلدهای سخت طراحی شده‌اند. زیرا در این منابع در صورت باز شدن زیاد اوراق، ممکن است شیرازه از هم جدا شود یا برچسب به طور مناسبی در منبع قرار نگیرد. به همین دلیل این برچسب‌ها منطبق با وضع این نوع منابع طراحی شده‌اند و عمل کارگذاری آنها نیز به سادگی و با یک ابزار ساده صورت می‌گیرد.

۳. برچسب رمزینہ^{۲۹}: این برچسب‌ها به گونه‌ای طراحی شده‌اند که هم در نقش رمزینہ منابع عمل می‌کنند و هم در پشت خود، یعنی قسمتی که به کتاب چسبانده می‌شود، دارای نوار حساس ایمنی‌اند. این نوع برچسب‌ها برای کتابخانه‌های مجهز به نظام مبتنی بر رمزینہ بسیار مناسب هستند. زیرا هم وظیفه ایمنی منبع کتابخانه را انجام می‌دهند و هم نقش رمزینہ را در عملیات گردش منابع، قفسه‌خوانی و بازیابی اطلاعات کتابخانه ایفا می‌کنند. البته برای ایمن‌سازی بیشتر، می‌توان در درون منابع مجهز به این رمزینہ‌ها از برچسب‌های ایمنی نیز استفاده کرد. برچسب‌های رمزینہ به وسیله دستگاه رمزینہ‌خوان^{۳۰} قابل بازخوانی و ختنی و فعال‌سازی هستند.

«غیرحساس» شود. بعضی از سامانه‌های امنیتی برای گردآوری آمار الگوهای رفت و آمد، دارای یک وسیله‌ی شمارشگر نیز هستند (رتیس، [۱۳۸۴]).

- **دروازه حفاظتی (دروازه امنیتی):** «وسیله‌ای که نزدیک ورودی یا خروجی یک کتابخانه (معمولاً به شکل یک بازوی چرخشی یا یک جفت دیرک) طوری نصب می‌شود که افراد هنگام ورود یا خروج، از درون یک سامانه تشخیص مغناطیسی عبور کنند تا در صورت اقدام برای برداشتن مواد کتابخانه‌ای بدون کنترل مجاز آنها، شروع به علامت‌دادن کند. سامانه‌های لیزری با مزاحمت کمتر نیز عرضه شده‌اند. بعضی از دروازه‌های حفاظتی، شمارشگری دارند که آمار رفت و آمدها را نیز ارائه می‌کند» (رتیس، [۱۳۸۴]).

شناسگر با امواج رادیویی (آ.ا.ف.آی.دی)^{۲۰}

شناسگر با امواج رادیویی، چند سال است که برای شناسایی کتاب‌ها، کنترل سرقت منابع، کنترل اموال، تنظیم منابع، انتقال داده‌ها و قفسه‌خوانی در کتابخانه به کار می‌رود. این استفاده‌ها، باعث کاهش زیاد هزینه نیروهای انسانی، ارتقای خدمات به کاربران و کاهش سرقت منابع شده و امکان روزآمدسازی پیشینه‌های مربوط به مجموعه کتابخانه را فراهم آورده است (اروین و کرن^{۲۸}، ص ۳۶).

شناسگر با امواج رادیویی، یک فناوری نوین است که می‌تواند جایگزین مناسبی برای برچسب‌های^{۲۹} رمز میله‌ای و نوارهای تشخیص سرقت سنتی در کتابخانه‌ها و آرشیوها باشد. این وسیله که از فناوری بی‌سیم بهره می‌گیرد، به‌مثابه راه‌حلی برای بسیاری از فعالیت‌های زمان‌بر کتابخانه‌ها در آینده به‌شمار می‌آید. برعکس برچسب‌های رمز میله‌ای، برچسب‌های شناسگرهای با امواج رادیویی می‌توانند بدون بازکردن یک کتاب یا هر منبع دیگر مورد استفاده قرار گیرند. این ابزار می‌تواند اطلاعات کتاب‌شناختی یا هر اطلاعات مناسب دیگر را در خود جای دهد و بدین طریق کسب اطلاعات درباره یک عنصر [مانند کتاب] بدون نیاز به جست‌وجو در یک بانک اطلاعاتی، به‌صورت بسیار ساده‌تری صورت می‌گیرد.

برچسب‌های شناسگر با امواج رادیویی بر حسب نیاز و کاربرد خاصی که دارند، برنامه‌ریزی می‌شوند. به‌طور کلی داده‌هایی که از طریق برچسب‌های شناسگر با امواج رادیویی منتقل می‌شوند، برای شناسایی، مکان‌یابی یا تعیین برخی از مشخصات یک عنصر مثلاً قیمت، رنگ و اندازه به کار می‌آیند (آ.ا.ف.آی.دی، ۲۰۰۶).

شناسگر با امواج رادیویی در دو نوع فقط خواندنی^{۳۱} و خواندنی-نوشتنی^{۳۲} موجود است. در نوع خواندنی - نوشتنی، هم اطلاعات بیشتری را می‌توان ذخیره کرد و هم اطلاعات را می‌توان حذف کرد یا تغییر داد. با استفاده از شناسگر با امواج رادیویی عملیات قفسه‌خوانی کتابخانه به‌سرعت و سهولت و بدون نیاز به تعطیل کتابخانه، یا تلاش طاقت‌فرسا و زمان‌بر کتابداران برای برداشتن و بازگرداندن کتاب‌ها به

قفسه و خواندن اطلاعات آنها انجام می‌گیرد (وارد^{۳۳}، ص ۲۱ - ۲۳). در یک تقسیم‌بندی دیگر، برچسب‌های شناسگر با امواج رادیویی به سه دسته فعال، نیمه‌فعال و غیرفعال تقسیم می‌شوند (تشخیص هویت با فرکانس رادیویی، ۱۳۸۴).

رمزیننه و رمزیننه‌خوان

یکی از تجهیزاتاتی که برای مقاصد ایمنی کتابخانه از آنها استفاده می‌شود، رمزیننه‌ها هستند. رمزیننه‌ها دارای نقش‌های گوناگونی در کتابخانه هستند از جمله برای امانت، کنترل موجودی کتابخانه و به‌عنوان جایگزینی برای شماره ثبت منابع در کتابخانه از آنها استفاده می‌شود. یکی از کاربردهای رمزیننه، استفاده برای مقاصد ایمنی کتابخانه است. در یک کتابخانه خودکار شده، با استفاده از رمزیننه به کنترل ورود و خروج منابع می‌پردازند. برای به‌امانت گرفتن یک منبع باید ابتدا اطلاعات رمزیننه به‌وسیله رمزیننه‌خوان به رایانه وارد شود تا اطلاعات امانت منبع به نام امانت‌گیرنده ثبت شود.

هشداردهنده‌ها

در هر نظام ایمنی برای اعلام اتفاقات، باید از هشداردهنده استفاده کنند. هشداردهنده‌ها به دو دسته اصلی شنیداری و دیداری تقسیم می‌شوند. در انواع شنیداری آن مانند صدای آژیر، از طریق صدا خطر یا حادثه اعلام می‌شود. در انواع دیداری هشداردهنده‌ها، از ابزارهای دیداری مانند چراغ چشمک‌زن، صفحه‌های نمایشگر، چراغ‌های رنگی و نظایر آن استفاده می‌گردد. نکته‌ای که درباره هشداردهنده‌ها باید مورد توجه باشد این است که محیطی که این هشداردهنده‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند، محیط کتابخانه است. محیط کتابخانه با محیط‌های اداری یا تجاری متفاوت بوده و باید شرایط این محیط مورد نظر قرار گیرد. مثلاً استفاده از آژیرهای گوش‌خراش یا نورهای تند باعث برهم خوردن آرامش در محیط کتابخانه شده و نارضایتی کاربران را در پی دارد. بنابراین تولیدکنندگان تجهیزات ایمنی کتابخانه باید به این موضوع مهم توجه کرده و مناسب‌سازی تجهیزات ایمنی کتابخانه را مد نظر داشته باشند (کلاس‌چاپ، ص ۱۱۴).

دوربین مداربسته^{۳۴}

بسیاری از فعالیت‌های خرابکارانه و بزهکاری‌ها در کتابخانه در قسمت‌های دور از دید کتابداران و نگهبانان اتفاق می‌افتد. نظارت بر تمام قسمت‌های کتابخانه‌ها، در حالی که اغلب کتابخانه‌ها از کمبود نیروی انسانی و بودجه رنج می‌برند، نیز به نیروی انسانی و بودجه فراوانی نیازمند است. بنابراین برای رفع مشکل از فناوری نظام‌های مداربسته استفاده می‌شود.

نظام مداربسته تلویزیونی، علاوه بر جلوگیری از خدمات و سرقت‌های منابع از کتابخانه به حفاظت از منابع نیز کمک می‌کند. برای

مثال اگر بر اثر بارش باران، آب وارد کتابخانه شود یا در قسمت‌های کمتر مورد استفاده یا به اصطلاح نقاط کور کتابخانه مانند انباری‌ها یا پستوها، آتش‌سوزی شود، با این دوربین‌ها می‌توان به سرعت موارد را تشخیص داد و به موقع اقدام کرد. در نظام‌های مدار بسته، یک مرکز کنترل وجود دارد که معمولاً در اختیار مدیر کتابخانه یا مسئول امنیتی است. تمام دوربین‌ها به یک یا چند نمایشگر متصل هستند که هر لحظه قادر به نمایش تصاویر یک یا چند قسمت از کتابخانه به صورت هم‌زمان هستند (کلوزد سیرکویتس تلویژن^{۳۵}، ۲۰۰۴).

درباره دوربین مدار بسته نباید فقط جنبه حفاظتی آن مدنظر باشد. بلکه در بسیاری از موارد از دوربین می‌توان برای ارائه خدمات مناسب‌تر در کتابخانه کمک گرفت. همان‌گونه که در اصول کار مرجع ذکر می‌شود، بسیاری از کاربران کتابخانه علاقه چندانی ندارند که از سوی افراد دیگر، مثلاً کتابداران، زیر نظر باشند. با استفاده از نظام‌های مدار بسته می‌توان به‌طور غیر محسوس رفتارهای کاربران را زیر نظر گرفت و در صورت نیاز به کمک آنها شتافت. مثلاً کاربری که با منابع و نحوه استفاده از کتابخانه آشنا نیست و سرگردان در بین قفسه‌ها و کتاب‌ها می‌چرخد و به دلیل کمروبی یا ترس برای راهنمایی به سراغ کتابدار نمی‌رود، می‌تواند بدین طریق شناسایی شده و خدمات کتابخانه‌ای مناسبی به او ارائه شود.

از محاسن دیگر نظام‌های مدار بسته امکان ضبط رویدادهاست. غیر از تشخیص احتمالی سرقت یا بزهکاری در محیط کتابخانه، می‌توان از طریق این تصاویر به بررسی‌هایی درباره رفتارهای اطلاع‌یابی و آمار مراجعان اقدام کرد و به‌طور کلی برای انجام مطالعاتی روی جامعه کاربر کتابخانه از آنها بهره گرفت.

نکته دیگر اینکه وجود دوربین در محیط کتابخانه از لحاظ روانی روی کاربران تأثیر دارد. اطلاع کاربران از این دوربین‌ها در کتابخانه باعث می‌شود که ناخودآگاه از دست‌زدن به برخی از اعمال خلافکارانه خودداری کنند. البته باید دقت شود که وجود این دوربین‌ها نباید باعث محدودیت برای کاربران شود و آرامش ذاتی محیط کتابخانه و احساس آزادی کاربران را مختل کند.

۸. آموزش امنیت برای کتابداران و کاربران

کاربران کتابخانه باید بدانند که مسائل امنیتی کتابخانه نه تنها مانعی برای آنان نیست، بلکه برای حفظ منافع آنها به‌کار گرفته می‌شود. فرهنگ استفاده و تعامل با امکانات و تجهیزات امنیتی نیز باید به کاربران آموزش داده شود. زیرا هرگونه صدمه‌زدن به این تجهیزات، محرومیت استفاده از منابع را برای آنان در پی خواهد داشت. تبیین و آگاه‌سازی کاربران در این باره وظیفه کتابخانه است.

البته بسیاری از صاحب‌نظران نصب نظام‌های امنیتی را تنها راه کاهش سرقت‌ها نمی‌دانند و معتقدند که آموزش و آگاه‌سازی کاربران و تشویق آنها به مسئولیت‌پذیری نسبت به کتابخانه نتیجه بهتر و

پایدارتری خواهد داشت. اکثر کاربران درباره شیوه‌های سرقت و آسیب‌رساندن به منابع کتابخانه ناآگاهند و به‌اشتباه تصور می‌کنند که جایگزینی مجدد این منابع برای کتابخانه به‌آسانی امکان‌پذیر است. تصور نیمی از کسانی که این عمل را مرتکب شده‌اند، این بوده است که در کمتر از سه روز منبع سرقت شده، دوباره تهیه می‌شود و هزینه‌ای که صرف تهیه مجدد آن خواهد شد، ناچیز است (جولایی، ص ۲). در کتابخانه باید شرایطی ایجاد شود که با آموزش رسمی (جلسه مختصر آشنایی با کتابخانه) یا غیررسمی (تهیه جزوه) کاربران کتابخانه با مسائل امنیتی کتابخانه آشنا شوند.

علاوه بر کاربران، تمام افرادی که به‌نحوی با کار کتابخانه در ارتباط هستند، اعم از مدیران، کتابداران، کارکنان اداری و خدمت‌کاران، نیز در زمینه مسائل امنیتی کتابخانه باید آموزش‌های مناسب را ببینند. عازم لزوم این آموزش و استفاده از آموزش‌های غیرمستقیم ارائه شده از سوی سازمان‌های پیرامونی کتابخانه را چنین بیان می‌کند: «مدیر کتابخانه به همراه کتابداران، خدمت‌گزاران و سرایدار همه جنبه‌های ایمنی کتابخانه را به‌دقت زیر نظر دارند و برای پیشگیری از حوادث و اتفاقات و نحوه مقابله و برخورد با آنها آموزش می‌بینند. با وجود این، تمهیدات آموزشی و مطالعه تخصصی و حرفه‌ای نیز توصیه می‌شود. پلیس و مسئولان اداره آتش‌نشانی با میل و علاقه در این زمینه راهنمایی‌ها و آموزش‌های لازم را به کتابداران ارائه می‌کنند» (عازم، ص ۸۹).

۹. نتیجه‌گیری

آنچه در این نوشته بر آن تأکید شد و درباره مسائل امنیتی در محیط کتابخانه همواره باید مد نظر باشد، این است که امنیت منابع کتابخانه در کنار بهره‌گیری هرچه بیشتر از این منابع مورد توجه قرار می‌گیرد، نه اعمال محدودیت بر استفاده از آنها. چنانکه تامپسون می‌گوید: «جامعه آنها [کتابداران] را به کار می‌گمارد و آنها فقط کارگزاران جامعه هستند. وظیفه مراقبتی آنها، وظیفه بسیار مهمی است، ولی انجام دادن آن هرگز نباید مقدم بر آرزوها و نیازهای جامعه شمرده شود و یا با آنها در تضاد قرار گیرد» (تامپسون، ص ۵۳).

از موارد حائز اهمیت، توجه به این نکته است که آیا در هر کتابخانه یا مرکز اطلاع‌رسانی استفاده از تجهیزات امنیتی ضرورت دارد؟ مسلماً پاسخ منفی است. زیرا اگر کتابخانه‌ای نه مجموعه چندین گسترده‌ای دارد و نه مراجعه‌کننده فراوانی که کتابخانه را دچار مشکل کند، بهتر است هزینه این تجهیزات را صرف غنی‌تر کردن کتابخانه، تبلیغ خدمات و تشویق افراد به استفاده از آن کند.

نکته دیگری که باید بدان توجه داشت، این است که استفاده از تجهیزات امنیتی در کتابخانه، حضور و وجود عوامل انسانی را نفی نمی‌کند. بلکه در کنار دروازه‌های امنیتی یا اطاق کنترل دوربین‌های مدار بسته تلویزیونی حتماً باید مأمور یا مأموران امنیتی (بسته به نوع

که به هر حال یکی از مهم‌ترین دشمنان منابع کتابخانه، بدون هیچ اغمازی، انسان‌ها هستند. انسان‌ها تا زمانی که صاحب فرهنگ لازم برای حفاظت و نگاهداری آنچه به خود آنها تعلق دارد، نباشند، هیچ فرد یا تجهیزاتی قادر نخواهد بود که امنیت هیچ مجموعه و کتابخانه‌ای را تضمین کند.

پی‌نوشت‌ها:

1. zabedini@yahoo.com
2. Security systems
3. Security gates
4. Security guards
5. Closed circuits
6. RFID
7. Maslow
8. Security
9. Preservation
10. Patkus
11. International Encyclopedia of Information and Library Science
12. Crime in libraries
13. Bibliomania
14. Vandalism
15. Library Preservation and Conservation
16. Electro Magnetic (EM)
17. Radio Frequency (RF)
18. React/Dactivators
19. Active tags
20. React/Deactivat tags
21. DSA tags
22. SSA tags
23. Bar code label
24. Bar code reader
25. Audio visual tags (A/V tags)
26. Security system
27. Security gate
28. Erwin & Kern
۲۹. در متون کتابداری فارسی برای هر دو واژه Tag و Label معادل «برچسب» به کار رفته است که در این متن، کاربردهای جداگانه‌ای دارند.
30. RFID
31. Read-Only

و اندازه کتابخانه) حاضر باشند تا شرایط را زیر نظر داشته و به محض احساس یا اعلام خطر وارد عمل شوند.

با توجه به مزایای مطرح‌شده درباره نظام شناسگر با امواج رادیویی، این نظام به‌منزله یک نظام مناسب توصیه می‌شود که لازم است هم کتابخانه‌ها و هم شرکت‌های تهیه‌کننده تجهیزات کتابخانه‌ای با تعامل مناسبی نسبت به استفاده از این امکان در کتابخانه‌ها اقدام کنند. با مناسب‌سازی شرایط استفاده از این فناوری و بومی‌سازی آن برای کتابخانه‌های ایران، می‌توان از آن به‌عنوان جایگزین مناسبی که دارای مزایای فناوری‌های روزآمد امنیتی کتابخانه است، بهره‌مند شد. امنیت و تجهیزات مورد استفاده برای آن، هم در کتابخانه‌ها و هم در خارج از محیط کتابخانه‌ها وجود دارد. اگرچه مسائل اصلی و بسیاری از تجهیزات در هر دو فضا به‌صورت یکسان وجود دارد و مورد استفاده قرار می‌گیرد، باید دقت کرد که کاربرد کتابخانه‌ای این مباحث ظرافت‌های تخصصی خاصی دارد. مثلاً برچسب‌های امنیتی^{۳۶} مورد استفاده در یک فروشگاه پوشاک با فروشگاه مواد غذایی و هر دو اینها با کتابخانه متفاوت هستند. مسائل امنیتی کتابخانه جنبه‌های متفاوتی دارد که خدمات و تجهیزات تخصصی را می‌طلبد. باید به تمام مسائل کاربران، آرامش فیزیکی و روانی، عدم ایجاد محدودیت در محیط کتابخانه، همخوانی با نظام‌های رایانه‌ای کتابخانه و قابل استفاده بودن برای منابع نایاب کتابخانه توجه شود. تنها در این صورت است که می‌توان به کارایی یک نظام امنیتی در کتابخانه مطمئن بود و مجموعه گران‌بهای کتابخانه را با آن مدیریت کرد. بنابراین لازم است در ارزیابی نظام‌های امنیتی کتابخانه‌ها به حوزه فعالیت تخصصی یا غیرتخصصی کارگزاران خدمات ایمنی کتابخانه توجه شود.

تمام افراد جامعه باید بدانند که هر منبع مفقودشده یا صدمه‌دیده، بخشی از دانش، تجربه و دستاوردهای جهان را از دسترس آنان دور داشته است که به هیچ طریقی قابل جبران نیست. «این نوع بلیه اگرچه مانند آتش‌سوزی و سیل به چشم نمی‌آید، ولی می‌تواند از نظر مواد خاصی که مفقود شده‌اند، از اهمیت بالایی برخوردار باشد» (نیکنام، ص ۱۳). وظیفه جامعه و کتابخانه این است که احساس تعلق به کتابخانه و این احساس را که مالک اصلی کتابخانه همانا کاربران هستند، در آنها بیدار ساخته و به‌طور مداوم تقویت کنند. ابزارها و تجهیزات سنتی و مدرن نیز فقط می‌توانند تا حدودی مسائل امنیتی را تقویت کرده و از برخی اعمال نادرست بکاهند. زیرا در زمینه امنیت با انسان سروکار داریم که رفتارها، فکرها و تمایلات او به هیچ وجه قابل پیش‌بینی و پیش‌گیری نیست. هر ابزار امنیتی، ساخته فکر و دست بشر است و لاجرم فرد دیگری قادر خواهد بود که کارکردهای آن را خنثی ساخته و از آن سوءاستفاده کند. نمونه آن حمله به سایت‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی درون وب، سرقت‌های اطلاعاتی و حتی سرقت از سازمان‌های فوق سری با امکانات امنیتی بالاست. نکته‌ای که جا دارد در پایان بر آن تأکید مجدد شود، این است

راهبردها و شیوه کار کتابداران، ترجمه: علی شکویی، تهران: دبیرش.

14. Blades, W. (1902). **The enemies of books**. [S. L.: S. N.].

15. Chachr, Vinod (2003). "Experiences in implementing the VTLS RFID solution in a multi-vendor environment". In **69th IFLA General Conference and Council, 19- August 2003, Berlin**. [Online]. Available: <http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/132e-Chachra.pdf>. [26 Jan. 2006].

16. Closed Circuit Television (2004). [Online]. Available: <http://www.museum.tv/archives/etv/C/htmlC/closedcircui/closedcircui.htm> [21 Jan. 2006].

17. Erwin, Emmett; Kern, christian. (2003). "Radio-Frequency-Identification for Security and Media Circulation in Libraries". **Library & Archival Security**. Vol. 18, no. 2. PP: 36-51. Also available online: <http://www.haworthpress.com/store/SampleText/J114.pdf>. [27 Jan. 2006].

18. Feather, John; Sturges, Paul (2003). **International Encyclopedia of Information and Library Science**. 2nd ed. London, NewYork: Routledge.

19. Library Preservation and Conservation (2005). [Online]. Available: <http://www.librarypreservation.org/meolda/management/securitymeasures.html>. [22 Jan. 2006].

20. RFID. (2006). **Wikipedia: The Free Encyclopedia**. [Online]. Available: <http://en.wikipedia.org/wiki/RFID>. [24 Jan. 2006].

21. S. A. Secure Limited. (2005). **Library Security Systems**. Available Online: <http://www.librarysecurity.co.uk>. [7 Feb. 2006].

22. Ward, Diane. (2003). "Radio Frequency Identification Systems for Libraries and Archives: An Introduction". **Library & Archival Security**. Vol. 18, no. 2. PP: 21-35. Also available online: <http://www.haworthpress.com/store/SampleText/J114.pdf>. [27 Jan. 2006].

23. Collection Security: The Preservation Perspective". **Journal of Library Administration**, Vol. 25, No. 1, 1998: 67-89

32. Read/write

33. Ward

34. Closed circuit

35. Closed Circuit Television

36. Security tags

مآخذ:

۱. اوانز، ادوارد جی. (۱۳۷۷). فنون مدیریت برای کتابداران، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، آستان قدس رضوی.

۲. تامپسون، جیمز (۱۳۸۱). تاریخ اصول کتابداری، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، چاپ دوم.

۳. تشخیص هویت با فرکانس رادیویی « (۱۳۸۴). وبلاگ نگاه یک امیدوار، پیام نوشته‌شده در تاریخ ۱۳ فوریه ۲۰۰۵، [پیوسته] قابل دسترس در: <http://vitnatt.blogspot.com>. [تاریخ مشاهده ۱۳۸۴/۱۱/۷].

۴. جوکار، طاهره (۱۳۸۳). «مبانی و اصول مدیریت امنیت در کتابخانه‌ها»، فصلنامه کتاب، دوره پانزدهم، ش ۳، پاییز ۱۳۸۳، ص ۵۱ - ۶۲.

۵. جولایی، سمیه (۱۳۸۴). «بررسی عوامل تأثیرگذار در سرقت و آسیب منابع کتابخانه‌های مرکزی و دانشکده‌های پزشکی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران.

۶. ریتس، جان ام. فرهنگ توصیفی: واژگان اطلاع‌رسانی و علوم وابسته، ترجمه و تألیف: علی حسین قاسمی، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، [پیوسته] قابل دسترس در: <http://www.irandoc.ac.ir/odlis>. [تاریخ مشاهده ۱۳۸۴/۱۱/۴].

۷. ماجد هنر (بروشور شرکت). تهران: شرکت ماجد هنر، [بی تا]. ۴ ص.

۸. شه‌میرزادی، طیبه و سوسن قریشی (۱۳۸۳). آماده‌سازی منابع اطلاعاتی، تهران: نشر کتابدار.

۹. عازم، پرویز (۱۳۷۸). ساختمان و تجهیزات کتابخانه. تهران: دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.

۱۰. کلاس‌ج‌اپ، رابرت (۱۳۷۴). «شرایط ایمنی در ساختمان کتابخانه»، ترجمه: پرویز عازم، فصلنامه کتاب، دوره ششم، ش ۳ و ۴، پاییز و زمستان، ص ۱۰۷ - ۱۱۵.

۱۱. نیک‌نام، مهرداد (۱۳۷۱). «برنامه‌ریزی ملی برای حفظ منابع کتابخانه‌ها به هنگام بروز بلایای طبیعی»، فصلنامه پیام کتابخانه، س دوم، ش اول، بهار، ص ۱۲ - ۱۷.

۱۲. نیک‌نام، مهرداد؛ فرجی، ایرج (۱۳۸۱). «حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه در ایران»، دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ص ۷۴۹ - ۷۵۳.

۱۳. هاروی، راس (۱۳۸۴). آسیب‌شناسی مواد کتابخانه: اصول،